

Kenmerkende Aspecten (+verkorte versies)

tijdvak 1; jagers en boeren, tot 3000 v. Chr. (prehistorie)

1. de levenswijze van jagers-verzamelaars; leefwijze jagers-verzamelaars
2. het ontstaan van landbouw en landbouwsamenlevingen; ontstaan landbouw(-samenlevingen)
3. het ontstaan van de eerste stedelijke gemeenschappen; ontstaan eerste stedelijke gemeenschappen

tijdvak 2; Grieken en Romeinen, 3000 v. Chr - 500 n. Chr. (Oudheid)

4. de ontwikkeling van wetenschappelijk denken en het denken over burgerschap en politiek in de Griekse stadstaat; denken over wetenschap en politiek in Griekse stadstaat
5. de klassieke vormtaal van de Grieks-Romeinse cultuur; klassieke vormtaal
6. de groei van het Romeinse imperium waardoor de Grieks-Romeinse cultuur zich in Europa verspreidde; expansie romeinse rijk en romanisering
7. de confrontatie tussen de Grieks-Romeinse cultuur en de Germaanse cultuur van Noordwest Europa; confrontatie tussen Grieks-Romeinse en Germaanse cultuur
8. de ontwikkeling van het jodendom en het christendom als de eerste monotheïstische godsdiensten; ontstaan jodendom en christendom

tijdvak 3; monniken en ridders, 500-1000 (Middeleeuwen)

9. de verspreiding van het christendom in geheel Europa; verspreiding christendom
10. het ontstaan en de verspreiding van de islam; ontstaan en verspreiding islam
11. de vrijwel volledige vervanging in West-Europa van de agrarisch-urbane cultuur door een zelfvoorzienende agrarische cultuur, georganiseerd via hofstelsel en horigheid; agrarisch-urbane cultuur naar zelfvoorzienende agrarische cultuur, dmv hofstelsel en horigheid
12. het ontstaan van feodale verhoudingen in het bestuur; ontstaan feodalisme

tijdvak 4; steden en staten, 1000-1500 (Middeleeuwen)

13. de opkomst van handel en ambacht die de basis legde voor het herleven van een agrarisch-urbane samenleving; herleving agrarisch-urbane samenleving, door opkomst handel en ambacht
14. de opkomst van de stedelijke burgerij en de toenemende zelfstandigheid van steden; opkomst stedelijke burgerij
15. het conflict in de christelijke wereld over de vraag of de wereldlijke dan wel de geestelijke macht het primaat behoorde te hebben; conflict over primaat bij wereldlijke of geestelijke macht
16. de expansie van de christelijke wereld naar buiten toe, onder andere in de vorm van de kruistochten; expansie christendom, oa kruistochten

17. het begin van staatsvorming en centralisatie; **begin staatsvorming en centralisatie**

tijdvak 5; ontdekkers en hervormers, 1500-1600 (vroegmoderne tijd)

18. het begin van de Europese overzeese expansie; **begin Europese overzeese expansie**

19. het veranderende mens- en wereldbeeld van de renaissance en het begin van een nieuwe wetenschappelijke belangstelling; **Renaissance**

20. de hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de klassieke Oudheid; **hernieuwde oriëntatie op klassieke oudheid**

21. de protestantse reformatie die splitsing van de christelijke kerk in West-Europa tot gevolg had; **(protestantse) reformatie**

22. het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat; **Nederlandse opstand**

tijdvak 6; regenten en vorsten, 1600-1700 (vroegmoderne tijd)

23. het streven van vorsten naar absolute macht; **absolutisme**

24. de bijzondere plaats in staatkundig opzicht en de bloei in economisch en cultureel opzicht van de Nederlandse Republiek; **bijzondere plaats vd Republiek in staatkundig opzicht en de bloei in economisch en politiek opzicht (;Gouden Eeuw)**

25. wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie; **wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en begin wereldeconomie**

26. de wetenschappelijke revolutie; **wetenschappelijke revolutie**

tijdvak 7; pruiken en revoluties, 1700-1800 (vroegmoderne tijd)

27. rationeel optimisme en 'verlicht denken' dat werd toegepast op alle terreinen van de samenleving: godsdienst, politiek, economie en sociale verhoudingen; **De Verlichting**

28. voortbestaan van het ancien régime met pogingen om het vorstelijk bestuur op eigentijdse verlichte wijze vorm te geven (verlicht absolutisme); **ancien régime en verlicht absolutisme**

29. uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van plantagekoloniën en de daarmee verbonden transatlantische slavenhandel, en de opkomst van het abolitionisme; **uitbreiding Europese overheersing dmv plantagekoloniën, trans-Atlantische slavenhandel en ontstaan abolitionisme**

30. de democratische revoluties in westerse landen met als gevolg discussies over grondwetten, grondrechten en staatsburgerschap; **democratische revoluties**

tijdvak 8; burgers en stoommachines, 1800-1900 (moderne tijd)

31. de industriële revolutie die in de westerse wereld de basis legde voor een industriële samenleving; **industriële revolutie**

32. discussies over de 'sociale kwestie'; **sociale kwestie**

33. de moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie; **modern imperialisme**

34. de opkomst van emancipatiebewegingen; **opkomst emancipatiebewegingen**

35. voortschrijdende democratisering, met deelname van steeds meer mannen en vrouwen aan het politieke proces; **democratisering**

36. de opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen: liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionalisme en feminisme; **opkomst politiek-maatschappelijke stromingen: liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionalisme en feminisme**

tijdvak 9; wereldoorlogen, 1900-1950 (moderne tijd)

37. de rol van moderne propaganda- en communicatiemiddelen en vormen van massaorganisatie; **moderne communicatie- en propagandamiddelen**

38. het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme en fascisme/ nationaalsocialisme; **totalitaire ideologieën: communisme/fascisme/nationaalsocialisme**

39. de crisis van het wereldkapitalisme; **crisis van het wereldkapitalisme** (1929)

40. het voeren van twee wereldoorlogen; **voeren van twee wereldoorlogen**

41. racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op de joden; **genocide ((vooral) op joden)**

42. de Duitse bezetting van Nederland; **Duitse bezetting van Nederland**

43. verwoestingen op niet eerder vertoonde schaal door massavernietigingswapens en de betrokkenheid van de burgerbevolking bij oorlogvoering; **massavernietigingswapens en betrokkenheid bevolking**

44. vormen van verzet tegen het West-Europese imperialisme; **verzet tegen westers imperialisme**

tijdvak 10; televisie en computer, 1950-nu (moderne tijd)

45. de verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog; **blokvorming en (atoom-) wapenwedloop**

46. de dekolonisatie die een eind maakte aan de westerse hegemonie in de wereld; **dekolonisatie**

47. de eenwording van Europa; **Europese eenwording**

48. de toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen; **toenemende westerse welvaart en sociaal-culturele veranderingsprocessen**

49. de ontwikkeling van pluriforme en multiculturele samenlevingen; **pluriforme/multiculturele samenlevingen**

Kenmerkende aspecten - volledig (uit examensyllabus, examenblad)

tijdvak 1; jagers en boeren, tot 3000 v. Chr. (prehistorie)

1. de levenswijze van jagers-verzamelaars;
2. het ontstaan van landbouw en landbouwsamenlevingen;
3. het ontstaan van de eerste stedelijke gemeenschappen;

tijdvak 2; Grieken en Romeinen, 3000 v. Chr - 500 n. Chr. (Oudheid)

4. de ontwikkeling van wetenschappelijk denken en het denken over burgerschap en politiek in de Griekse stadstaat;
5. de klassieke vormtaal van de Grieks-Romeinse cultuur;
6. de groei van het Romeinse imperium waardoor de Grieks-Romeinse cultuur zich in Europa verspreidde;
7. de confrontatie tussen de Grieks-Romeinse cultuur en de Germaanse cultuur van Noordwest Europa;
8. de ontwikkeling van het jodendom en het christendom als de eerste monotheïstische godsdiensten;

tijdvak 3; monniken en ridders, 500-1000 (Middeleeuwen)

9. de verspreiding van het christendom in geheel Europa;
10. het ontstaan en de verspreiding van de islam;
11. de vrijwel volledige vervanging in West-Europa van de agrarisch-urbane cultuur door een zelfvoorzienende agrarische cultuur, georganiseerd via hofstelsel en horigheid;
12. het ontstaan van feodale verhoudingen in het bestuur;

tijdvak 4; steden en staten, 1000-1500 (Middeleeuwen)

13. de opkomst van handel en ambacht die de basis legde voor het herleven van een agrarisch-urbane samenleving;
14. de opkomst van de stedelijke burgerij en de toenemende zelfstandigheid van steden;
15. het conflict in de christelijke wereld over de vraag of de wereldlijke dan wel de geestelijke macht het primaat behoorde te hebben;
16. de expansie van de christelijke wereld naar buiten toe, onder andere in de vorm van de kruistochten;
17. het begin van staatsvorming en centralisatie;

tijdvak 5; ontdekkers en hervormers, 1500-1600 (vroegmoderne tijd)

18. het begin van de Europese overzeese expansie;
19. het veranderende mens- en wereldbeeld van de renaissance en het begin van een nieuwe wetenschappelijke belangstelling;
20. de hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de klassieke Oudheid;
21. de protestantse reformatie die splitsing van de christelijke kerk in West-Europa tot gevolg had;
22. het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat;

tijdvak 6; regenten en vorsten, 1600-1700 (vroegmoderne tijd)

23. het streven van vorsten naar absolute macht;
24. de bijzondere plaats in staatkundig opzicht en de bloei in economisch en cultureel opzicht van de Nederlandse Republiek;

- 25. wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie;
- 26. de wetenschappelijke revolutie;

tijdvak 7; pruiken en revoluties, 1700-1800 (vroegmoderne tijd)

- 27. rationeel optimisme en 'verlicht denken' dat werd toegepast op alle terreinen van de samenleving: godsdienst, politiek, economie en sociale verhoudingen;
- 28. voortbestaan van het ancien régime met pogingen om het vorstelijk bestuur op eigentijdse verlichte wijze vorm te geven (verlicht absolutisme);
- 29. uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van plantagekoloniën en de daarmee verbonden transatlantische slavenhandel, en de opkomst van het abolitionisme;
- 30. de democratische revoluties in westerse landen met als gevolg discussies over grondwetten, grondrechten en staatsburgerschap;

tijdvak 8; burgers en stoommachines, 1800-1900 (moderne tijd)

- 31. de industriële revolutie die in de westerse wereld de basis legde voor een industriële samenleving;
- 32. discussies over de 'sociale kwestie';
- 33. de moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie;
- 34. de opkomst van emancipatiebewegingen;
- 35. voortschrijdende democratisering, met deelname van steeds meer mannen en vrouwen aan het politieke proces;
- 36. de opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen: liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionalisme en feminisme;

tijdvak 9; wereldoorlogen, 1900-1950 (moderne tijd)

- 37. de rol van moderne propaganda- en communicatiemiddelen en vormen van massaorganisatie;
- 38. het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme en fascisme/nationaalsocialisme;
- 39. de crisis van het wereldkapitalisme; (1929)
- 40. het voeren van twee wereldoorlogen;
- 41. racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op de joden;
- 42. de Duitse bezetting van Nederland;
- 43. verwoestingen op niet eerder vertoonde schaal door massavernietigingswapens en de betrokkenheid van de burgerbevolking bij oorlogvoering;
- 44. vormen van verzet tegen het West-Europese imperialisme;

tijdvak 10; televisie en computer, 1950-nu (moderne tijd)

- 45. de verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog;
- 46. de dekolonisatie die een eind maakte aan de westerse hegemonie in de wereld;
- 47. de eenwording van Europa;
- 48. de toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen;
- 49. de ontwikkeling van pluriforme en multiculturele samenlevingen;

Kenmerkende aspecten - verkorte versies

tijdvak 1; jagers en boeren, tot 3000 v. Chr. (prehistorie)

1. leefwijze jagers-verzamelaars
2. ontstaan landbouw(-samenlevingen)
3. ontstaan eerste stedelijke gemeenschappen

tijdvak 2; Grieken en Romeinen, 3000 v. Chr - 500 n. Chr. (Oudheid)

4. denken over wetenschap en politiek in Griekse stadstaat
5. klassieke vormtaal
6. expansie romeinse rijk en romanisering
7. confrontatie tussen Grieks-Romeinse en Germaanse cultuur
8. ontstaan jodendom en christendom

tijdvak 3; monniken en ridders, 500-1000 (Middeleeuwen)

9. verspreiding christendom
10. ontstaan en verspreiding islam
11. agrarisch-urbane cultuur naar zelfvoorzienende agrarische cultuur, dmv hofstelsel en horigheid
12. ontstaan feodalisme

tijdvak 4; steden en staten, 1000-1500 (Middeleeuwen)

13. herleving agrarisch-urbane samenleving, door opkomst handel en ambacht
14. opkomst stedelijke burgerij
15. conflict over primaat bij wereldlijke of geestelijke macht
16. expansie christendom, oa kruistochten
17. begin staatsvorming en centralisatie

tijdvak 5; ontdekkers en hervormers, 1500-1600 (vroegmoderne tijd)

18. begin Europese overzeese expansie
19. Renaissance
20. hernieuwde oriëntatie op klassieke oudheid
21. (protestantse) reformatie
22. Nederlandse opstand

tijdvak 6; regenten en vorsten, 1600-1700 (vroegmoderne tijd)

23. absolutisme
24. bijzondere plaats vd Republiek in staatkundig opzicht en de bloei in economisch en politiek opzicht (;Gouden Eeuw)
25. wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en begin wereldeconomie
26. wetenschappelijke revolutie

tijdvak 7; pruiken en revoluties, 1700-1800 (vroegmoderne tijd)

- 27. De Verlichting
- 28. ancien régime en verlicht absolutisme
- 29. uitbreiding Europese overheersing dmv plantagekoloniën, trans-Atlantische slavenhandel en ontstaan abolitionisme
- 30. democratische revoluties

tijdvak 8; burgers en stoommachines, 1800-1900 (moderne tijd)

- 31. industriële revolutie
- 32. sociale kwestie
- 33. modern imperialisme
- 34. opkomst emancipatiebewegingen
- 35. democratisering
- 36. opkomst politiek-maatschappelijke stromingen: liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionalisme en feminisme

tijdvak 9; wereldoorlogen, 1900-1950 (moderne tijd)

- 37. moderne communicatie- en propagandamiddelen
- 38. totalitaire ideologieën: communisme/fascisme/nationaalsocialisme
- 39. crisis van het wereldkapitalisme (1929)
- 40. voeren van twee wereldoorlogen
- 41. genocide ((vooral) op joden)
- 42. Duitse bezetting van Nederland
- 43. massavernietigingswapens en betrokkenheid bevolking
- 44. verzet tegen westers imperialisme

tijdvak 10; televisie en computer, 1950-nu (moderne tijd)

- 45. blokvorming en (atoom-) wapenwedloop
- 46. dekolonisatie
- 47. Europese eenwording
- 48. toenemende westerse welvaart en sociaal-culturele veranderingsprocessen
- 49. pluriforme/multiculturele samenlevingen